

bitrium sit potentia ab utraque discreta.

2. Præterea. Liberum arbitrium importat iudicium, & libertatem. Sed utrumque istorum simul nec voluntati convenit, cuius non est iudicare, nec rationi, quæ violentia argumenti cogitur. Ergo liberum arbitrium est potentia ab utraque discreta.

3. Præterea. Ut Philosophus dicit in III. Ethic. c. IV. voluntas est finis; electio autem non est finis, sed eorum quæ sunt ad finem. Ergo cum eligere sit liberi arbitrii, liberum arbitrium erit alia potentia à voluntate.

4. Præterea. Ut Philosophus dicit in VI. Ethic. cap. VI. & VII. cap. VIII. in operativis finis se habet per modum principii in speculativis. Sed non ad eandem virtutem pertinent principia, & conclusiones in speculativis: quia intellectus principiorum est, & scientia conclusionum. Ergo nec in operativis ad eandem virtutem pertinet finis, & id quod est ad finem; & ita voluntas, cuius objectum est finis, & liberum arbitrium, quod est electivum ejus quod est ad finem non sunt una potentia.

5. Præterea. Potentia quæ habet iudicium de actibus aliarum, est discreta ab eis, sicut sensus communis à sensibus particularibus. Sed liberum arbitrium habet iudicium de actibus omnium potentialium, quod etiam ipsum nomen sonat, à iudicando impositum, & etiam super actum ipsius voluntatis, cum Philosophi liberum arbitrium diffiniant esse liberum de voluntate iudicium. Ergo videtur quod liberum arbitrium sit potentia discreta à voluntate, & ab aliis viribus.

Sed contra. Per virtutes affectivas, & apprehensivas sufficienter dividuntur vires intellectivæ partis. Sed voluntas, & ratio comprehendunt sufficienter (2) apprehensionem intellectivam, & affectionem. Ergo liberum arbitrium non est aliud ab utroque.

Præterea. Commentator dicit super XI. Metaph. com. xxxvi. quod substantiæ separatae dividuntur in voluntatem, & intellectum solummodo. Constat autem quod in substantiis separatis est liberum arbitrium, sicut in Deo, & in Angelis. Ergo liberum arbitrium non est potentia separata à voluntate, & ratione, vel intellectu.

S O L U T I O.

Respondeo dicendum, quod quidam dicunt liberum arbitrium esse potentiam distinctam à voluntate, & ratione. Ad hoc autem ponendum diversi diversis viis moventur.

Quidam enim ponunt liberum arbitrium esse unam potentiam habentem iudicium super actus omnium potentialium: propter quod liberum arbitrium nominatur, quod iudicium importat. Sed hoc non videtur: quia iudicare de actibus omnium potentialium non potest convenire alicui potentia quæ sit aliud quam voluntas, vel ratio; præcipue cum Anselmus dicat dial. de casu diab. cap. I. quod voluntas est motor omnium virtutum: oportet enim ut ea quæ est liberrima, super alias dominium, & imperium habeat.

Alii vero alia via ad hoc moventur magis idonea, scilicet ex diversitate actuum. Vident enim eligere, quod est actus liberi arbitrii, esse aliud quam vel simpliciter, & aliud quam ratiocinari; & ideo (3) inducunt hunc actum in quamdam potentiam à vo-

(2) Al. apprehensionem, & affectionem, & intellectivam. Nicolai: comprehendunt sufficienter apprehensionem intellectivam. Ergo &c. (3) Forte reducunt. (4) Al. positivam utroque. (5) Al. Quandoque.

luntate, & ratione distinctam, quæ in liberum arbitrium nominant, quod ponunt quodammodo medium inter voluntatem & rationem, & quodammodo (4) posterius utraque: secundum enim ordinem naturæ, & dignitatis oportet quod utramque sequatur, scilicet voluntatem, & rationem, cum liberum arbitrium sit ab essentia animæ procedens, præsupposita ratione, & voluntate; quod etiam ipse actus ostendit, quia eligere non est, nisi prius apprehenso sine per rationem, & desiderato per voluntatem. Deficit etiam à dignitate voluntatis, cuius objectum est principale bonum, scilicet finis; liberi autem arbitrii objectum est secundarium bonum, quod est eligibile ad finem; sed quantum ad participationem proprietatis utriusque, naturam medii habet, ut ex ratione habeat iudicium, & ex voluntate desiderium, secundum quod virtutes præcedentium potentialium in sequentibus, relinquuntur, ut dictum est. Sed istud videtur extraneum, etsi probabiliter dicatur: quia Philosophi qui potentias animæ subtiliter scrutati sunt, nullam potentiam in intellectiva parte præter voluntatem, & rationem, sive intellectum postulerunt, & ideo non videtur quod liberum arbitrium sit alia potentia à voluntate, & ratione; quod etiam ex suo actu patet. Dicit enim Philosophus in VI. Ethic. cap. II. quod electio vel est intellectus appetitivus, vel appetitus intellectivus: & hoc magis videntur sua verba sonare, quod electio sit actus appetitus voluntatis, secundum tamen quod manet in ea virtus rationis, & intellectus: quod sic patet. (5) Quandoque enim est alicuius actus alicujus potentia, secundum quod manet in ea virtus alterius, semper ille actus illi potentia attribuitur (6) qua mediante producitur. Verbi gratia, intellectus principiorum est; ratio autem proprie, ut Isaac dicit, est faciens currere causam in causatum: unde proprie actus rationis est deducere principium in conclusionem. Hoc ergo quod est conclusionem elicere, est actus rationis, secundum quod manet in ea virtus intellectus: unde magis proprie attribuitur rationi quam intellectui. Ita etiam electionem præcedit consilium, ut in III. cap. IX. dicitur, sicut disputatio conclusionem: est enim electio præconsiliati appetitus; & ita eligere erit principaliter actus voluntatis, non tamen absolute, sed secundum quod manet in ea virtus intellectus, vel rationis consiliantis: unde sic consideraram voluntatem nominat liberum arbitrium, & non absolute.

Ad primum ergo dicendum, quod actus qui est absolute actus potentia, denominatur ab ipsa potentia; actus vero qui est unius secundum ordinem ad aliam, non denominatur ab aliqua earum; sicut scire neque à ratione, neque ab intellectu nominatur; ita etiam eligere neque à voluntate, neque à ratione.

Ad secundum dicendum, quod quamvis iudicium non pertineat ad voluntatem absolute, iudicium tamen electionis, quæ tenet locum conclusionis, ad voluntatem pertinet, secundum quod in ea virtus rationis manet.

Ad tertium dicendum, quod unaquæque potentia diffinitur ex eo quod est per se objectum ejus, & formaliter. Cum autem objectum voluntatis sit bonum, propter hoc à fine principaliter describitur, quia habet per se rationem boni. Id autem quod est ad finem, non est bonum inquantum huiusmodi absolu-

te, sed ex ordine ad finem; sed tamen secundum hoc quod participat rationem boni, est objectum voluntatis, secundum scilicet quod in voluntate est (7) vis rationis ordinantis.

Ad quartum dicendum, quod quamvis principia, & conclusiones pertineant ad diversos habitus animæ, non tamen pertinent ad diversas potentias. Vel melius dicendum, quod si etiam ratio, & intellectus diversæ potentia ponantur, non tamen propter hoc sequitur quod voluntas, & liberum arbitrium sint diversæ potentia: nihil enim dividitur essentialiter per id quod est accidentale sibi, sed per id quod est essentialiter. Conferre autem, & ordinare virtuti apprehensivæ per se convenit, appetitivæ autem non nisi per accidens, secundum quod est in ea vis apprehensivæ: & ideo virtus apprehensiva convenienter dividitur in virtutem quæ absolute accipit verum, sicut est intellectus, & quæ est cum collatione, sicut est ratio; sed appetitiva non debet dividi in eam quæ accipit bonum absolute, & in eam quæ accipit bonum in ordine ad aliud, quia ille ordo non est à voluntate, sed à ratione: unde voluntas est magis ordinata, vel collata, quam conferens, seu ordinans.

Ad quintum dicendum, quod non oportet quod iudicium actus cuiuslibet potentia pertineat ad aliam potentiam, quia sic abiretur in infinitum; sed est devenire ad summas potentias, quæ super suos actus reflectuntur, sicut est voluntas, & ratio: & ideo non oportet quod sit alia potentia iudicans de actu voluntatis, & rationis. Iudicium autem liberi arbitrii intelligitur iudicium electionis: unde quod dicitur liberum de voluntate iudicium, ly *de* non denotat causam materiale, quasi voluntas sit id de quo est iudicium, sed originem libertatis, quia (8) quod electio sit libera, hoc est ex natura voluntatis.

ARTICULUS IV.

Utrum Adam potuerit vitare peccatum per liberum arbitrium in primo statu.

1. AD quartum sic proceditur. Videtur quod non poterat peccatum vitare. Quia, sicut dicit Augustinus (a) in Lib. de vera innocentia, natura humana etsi in illa integritate in qua condita est, permaneret, nullo tamen modo seipsam sine Creatore adjuvante servaret. Sed sua conservatio erat ut sine peccato maneret. Ergo videtur quod per liberum arbitrium peccatum vitare non poterat.

2. Præterea. Liberum arbitrium, ut in littera dicitur, est quo malum eligitur gratia desistente. Sed Adam in primo statu gratiam non habuit; alias proficere potuisset ad meritum vitæ. Ergo videtur quod oportebat illum malum eligere.

3. Præterea. Vincenti debetur corona. Sed resistere tentationi, est tentationem vincere. Si ergo per liberum arbitrium potuisset tentationi resistere, videtur quod per liberum arbitrium coronam mereri potuisset: quod falsum est, & in littera negatur.

4. Præterea. Vitare peccatum est quoddam laudabile. Sed opus laudabile proficit ad meritum vitæ, In II. Sent. Tom. II.

(7) Al. jus. (8) Al. deest quod.

Ex EDIT. P. NICOL. (a) Nullo modo in Augustino talis Liber; sed sententia hic relata ex epistola cxi. desumitur aliquantisper ante finem: nec epistola illa talem titulum præfert, sed nomine Alipii, & Augustini Coepiscopo Paulino inscribitur, ad eum de hæresi Pelagiana instruendum. (b) Colligitur ex Augustino Lib. de duab. anim. adversus Manichæos cap. XI. & Lib. LXXXI. Q. quæst. XXIV. ubi nec recte factum, nec peccatum, nisi voluntarie fiat, imputari non posse dicit.

quia opus laudabile est actus virtutis. Si ergo peccatum vitare potuit per se, etiam potuit ad meritum vitæ proficere: quod in littera negatur.

Sed contra. Nulli imputandum est, si facit illud quod vitare non potest. (b) Sed homini imputatum est ad poenam, quod peccatum non resistit. Ergo peccatum vitare potuit.

Præterea. In rebus naturalibus simul datur rei generata forma specifica, & virtus sese conservandi in esse specifico. Sed opera Dei sunt perfectiora quam opera naturæ. Cum ergo homini rectitudinem voluntatis dederit, videtur quod dedit ei potentiam conservandi se in illa rectitudine. Sed hoc non potuit nisi peccatum vitando. Ergo videtur quod per liberum arbitrium peccatum vitare potuit.

S O L U T I O.

Respondeo dicendum, quod hoc quod aliquis non possit vitare peccatum, potest intelligi dupliciter. Uno modo ita quod ad peccatum per violentiam impellatur; & hoc omnino libertati arbitrii repugnat, quæ coactionem non patitur. Alio modo quia liberum arbitrium ad malum inclinatur vel per habitum aliquem, vel per passionem, cui liberum arbitrium stuccumbit. Neuro autem modo potest dici de primo homine, quod peccato resistere non posset: quia & verum liberum arbitrium habebat, & integrum: unde nec passiones inerant quæ ad malum impellerent, nec habitus perversus naturam corrumpens: quæ omnia ex peccato consecuta sunt: & ideo non solum habuit quod peccato resistere posset, sed quod etiam illud facile vitare potuerit: quod etiam peccatum ejus aggravavit, ut supra dictum est.

Ad primum ergo dicendum, quod Deus operatur in voluntate, & natura, sicut prima causa in causis secundis: & ideo sine ipso adjuvante nec lapis in esse conservaretur, nec deorsum tenderet: similiter etiam nec humana natura sine eo vel consistere potest, vel rectum motum voluntatis habere. Non tamen propter hoc sequitur quod aliquo dono naturalibus superaddito, quod scilicet in sui conditione acceperit, indigeret, ut peccatum vitaret.

Ad secundum dicendum, quod hic est duplex opinio. Quidam enim dicunt, quod homo in gratia creatus est; & isti dicunt, quod est duplex profectus: unus ad meritum, & hunc habere poterat per id quod jam acceperat; & alius ad confirmationem beatitudinis, & hunc per id quod tunc acceperat, habere non poterat. Sed supposito etiam, secundum aliam opinionem, quod gratiam gratum facientem non habuerit, adhuc non sequitur quod non potuerit peccatum vitare: cum enim dicitur, quod liberum arbitrium eligit malum gratia existente, non intelligitur obligatio liberi arbitrii sine gratia considerari ad malum; sed ostenditur quod liberum arbitrium per se sine gratia potest in malum, non autem sine gratia potest in bonum meritorium.

Ad tertium dicendum, quod non cuilibet victoria debetur corona vitæ æternæ, sed ei quæ est gratia gratum faciente informata: frequenter enim etiam peccatores alicui tentationi resistunt, per quod ta-

ff 2

men vitam æternam non merentur. Ad quartum dicendum, quod non omnis actus laudabilis est virtute informatus: quia & actus qui sunt ad virtutem, vel sicut causantes acquirunt, vel sicut disponentes ad infusam, sunt laudabiles: nec etiam actus quacumque virtute informati, est meritorius, sed ille tantum quem informat virtus gratiæ gratum facienti, & charitati conjuncta.

QUÆSTIO II.

Deinde quæritur de virtutibus libero arbitrio annexis: & quærentur quatuor.

- Primo. de sensualitate, quid sit.
Secundo. De superiori, & inferiori parte rationis.
Tertio. De synderesi.
Quarto. De conscientia.

ARTICULUS I.

Utrum notificatio sensualitatis posita in littera sit conveniens.

1. **A**D primum sic proceditur. Videtur quod inconvenienter notificetur in littera sensualitas. Differt enim sensualitas à ratione, ut in littera dicitur. Sed inferior portio rationis est quædam vis ex qua procedit appetitus rerum ad corpus pertinentium: quia temporalibus administrandis intendit, ut in littera dicitur. Ergo inconvenienter per hæc sensualitas describitur.

2. Præterea. Ut in littera dicitur, quidquid commune cum bestiis habemus, hoc ad sensualitatem pertinet. Sed vires sensitivæ apprehensivæ nobis, pecoribusque communes sunt. Ergo ad sensualitatem pertinent. Sed ex apprehensivis non procedit appetitus, & motus. Ergo inconvenienter per hæc sensualitas describitur.

3. Præterea. Secundum Philosophum in II. Elen. cap. VII. eadem est ratio rei, & unius rei. Sed sensualitas non est una vis animæ: quia si colligit apprehensivas, & appetitivas, constat quod plures sunt: similiter etiam si colligit appetitivas tantum, quia appetitus sensibilis, qui nobis, & pecoribus communis est, in duo dividitur, scilicet in desiderium, & in animum, ut in III. de Anima, text. xxxii. dicitur, sive irascibilem, & concupiscibilem, quod idem est. Ergo videtur quod inconvenienter dicat sensualitatem esse vim animæ quamdam.

4. Præterea. Unius virtutis est unus actus. Sed ipsi sensualitati duos actus attribuit, id est appetitum, & motum. Ergo inconvenienter eam describit sicut unam quamdam vim.

5. Præterea. Si sensualitas est una vis, non potest esse nisi quod sit appetitus sensibilis. Sed appetitus non est ex appetitu. Ergo videtur quod inconvenienter dicat sensualitatem esse ex qua est appetitus rerum ad corpus pertinentium.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod differt sensualitas, & sensibilitas: sensibilitas enim omnes vires sensitivæ partis comprehendit, tam apprehensivas de foris, quam apprehensivas de intus, quam etiam appetitivas; sensualitas autem magis proprie illam appetitivam partem nominat per quam movetur animal in aliquod

(1) Nicolai de persequendo. (2) Al. alia per se sequuntur, item consequuntur. (3) Al. nam cum inferior.

appetendum, vel fugiendum. Sicut autem est in intelligibilibus, quod illud quod est apprehensum, non movet voluntatem, nisi apprehendatur sub ratione boni, vel mali, propter quod intellectus speculativus nihil dicit (1) de imitando, vel fugiendo, ut in III. de Anima, text. XLVI. dicitur; ita etiam est in parte sensitiva, quod apprehensio sensibilis non causat motum aliquem, nisi apprehendatur sub ratione convenientis, vel inconvenientis: & ideo dicitur in II. de Anima, text. XIV. quod ad ea quæ sunt in imaginatione, hoc modo nos habemus ac si essemus considerantes aliqua terribilia in picturis, quæ passionem non excitarent vel timoris, vel alicujus hujusmodi. Vis autem apprehendens hujusmodi rationes convenientis, & non convenientis, videtur virtus æstimativa, per quam agnus fugit lupum, & sequitur matrem; quæ hoc modo se habet ad appetitum partis sensibilis, sicut se habet intellectus practicus ad appetitum voluntatis: unde, proprie loquendo, sensualitas incipit ex confinio æstimativæ; & appetitivæ consequentis, ut hoc modo se habeat sensualitas ad partem sensitivam, sicut se habet voluntas, & liberum arbitrium ad partem intellectivam. Hoc autem conveniens quod sensualitatem movet, aut ratio suæ convenientiæ, aut est apprehensa à sensu, sicut sunt delectabilia secundum singulos sensus, quæ (2) animalia persequuntur: aut est non apprehensa à sensu; sicut inimicitiam lupi neque videndo, neque audiendo ovis percipit, sed æstimando tantum: & ideo motus sensualitatis in duo tendit, in ea scilicet quæ secundum exteriores sensus delectabilia sunt; & hoc est quod dicitur, quod ex sensualitate est motus qui intenditur in corporis sensus: aut ad ea quæ nociva, vel convenientia corpori secundum solam æstimationem cognoscuntur; & sic ex sensualitate dicitur esse appetitus rerum ad corpus pertinentium. VI. de Anima, text. XLVI.

Ad primum ergo dicendum, quod ex ratione inferiori est etiam motus, & appetitus eorum quæ ad corpus pertinent; non tamen sicut ex proximo principio, sed sicut ex remoto, in quantum vires sensibiles per imperium movet, quæ sunt aliquid obedienter rationi, ut in I. Ethic. versus finem, dicitur. Vel dicendum, quod ratio hujusmodi motum causat, non concernendo intentiones particulares, & materiæ concretas, sicut sensualitas; sed magis universales, & à materiæ appendiciis separatas.

Ad secundum dicendum, quod ad sensualitatem aliquid pertinet dupliciter: vel sicut existens de essentia ejus; & sic videtur tantum appetitivam partem continere: vel sicut præambulum ad ipsum; sicut ratio ad liberum arbitrium pertinet, ut dictum est; & hoc modo etiam vires apprehensivæ sensitivæ pertinent ad sensualitatem, licet secundum quemdam ordinem: quia æstimativa proprie se habet ad eam sicut ratio practica ad liberum arbitrium, quæ etiam est movens; imaginatio autem simplex, & vires præcedentes se habent magis remote, sicut ratio speculativa ad voluntatem.

Ad tertium dicendum, quod sensualitas non nominat simpliciter unam potentiam, sed unam secundum genus, scilicet appetitivam sensitivam, quæ in irascibilem, & concupiscibilem dividitur. Sed tamen sciendum, quod ratione differunt sensualitas, & irascibilis, & concupiscibilis. Cum enim, ut Dionysius dicit VII. cap. de div. Nom. (3) natura inferior

(1) Al. cogitativa. (2) Al. & hoc quodammodo, sicut dictum est. (3) Al. deest ut. (4) Al. omittitur etiam. (5) Al. deterioris.

in sui supremo attingat infimum superioris naturæ, natura sensitiva in aliquo sui quodammodo rationi conjungitur: unde & quædam pars sensitiva, scilicet (1) cognitiva, alio nomine ratio dicitur, propter confinium ejus ad rationem. Sic ergo dico, quod irascibilis, & concupiscibilis nominant appetitum sensitivum, secundum quod completus est; & per diversa distinctus, & versus rationem tendens: unde & in homine irascibilis, & concupiscibilis rationi obtemperant. Sensualitas autem nominat sensitivum appetitum, secundum quod est incompletus, & indeterminatus, & magis depressus; & ideo dicitur, quod in ea non potest esse virtus, & quod est perpetuæ corruptionis; & ex ipsa sua indeterminatione quamdam unitatem habet, ut quædam vis dicatur.

Ad quartum dicendum, quod si per motum intelligatur motus progressivus exterior, non inconvenienter motus, & appetitus sensualitatis attribuuntur, etiamsi sit una potentia, quia sunt actus non æque primi, sed ordinem ad invicem habentes: appetitus enim interior motum exteriorem causat, & sic unus mediante altero à sensualitate procedit. Si autem per motum intelligatur motus interior appetitus, tunc distinguuntur isti duo actus secundum diversa objecta, quæ tamen potentiam non diversificant secundum genus: (2) & hoc quoniam modo sit, prius dictum est.

Ad quintum dicendum, quod appetitus est nomen potentia, & nomen actus: unde non est inconvenientis quod ex appetitu potentia procedat appetitus actus.

ARTICULUS II.

Utrum ratio superior, & inferior sit una potentia.

I. P. quæst. LXXXIX. art. 9. & de ver. quæst. xv. art. 2.

1. **A**D secundum sic proceditur. Videtur quod ratio superior, & inferior non sit una potentia, sed diversæ. In partibus enim animæ non accipitur superius, & inferius animæ secundum situm, sed secundum dignitatem. Sed inter partes animæ intellectivæ est invenire unam partem alia digniorem: quia intellectus agens est nobilior possibilis, ut in III. de Anima, text. xviii. & xix. dicitur, quæ diversæ potentia sunt, ut supra dictum est. Ergo videtur quod id quod est superius in ratione, & id quod est inferius, sint diversæ potentia.

2. Præterea. Æternum, & necessarium idem esse videtur, (3) ut & contingens, & temporale. Sed Philosophus in VI. Ethic. cap. II. dicit, quod scientificum animæ circa necessaria est; ratiocinativum autem circa contingentia operata à nobis. Ergo videtur quod scientificum sit illud idem quod ratio superior, quæ æterna conspicit; & ratiocinativum idem quod ratio inferior, quæ temporalibus inhæret, ut in littera dicitur. Sed ratiocinativum, & scientificum, ut ibidem dicitur, sunt diversæ potentia. Ergo videtur quod (4) etiam ratio superior, & inferior.

3. Præterea. In superiori parte animæ est imago (5) Deitatis, ut in I. Libro dictum est. Sed superior

(1) Al. cogitativa. (2) Al. & hoc quodammodo, sicut dictum est. (3) Al. deest ut. (4) Al. omittitur etiam. (5) Al. deterioris.

Ex Edit. P. Nicol. (a) Velut ex Lib. de Offic. indefinite prius indicabatur ad marginem; sed ibi tamen Lib. I. aliquando post initium dicitur officium esse quod cur factum sit, probabilis ratio reddi potest: ut & Lib. V. de finibus bonorum, & malorum num. LVIII. Quod ratione actum sit, id officium appellamus.

pars animæ est superior pars rationis. Ergo in superiori ratione est imago. Sed imago colligit tres potentias, memoriam, intelligentiam, & voluntatem. Ergo ratio superior, & inferior non dicunt unam quamdam potentiam, sed plures.

4. Præterea. Regulans, & regulatum, & imperans, & imperatum non possunt esse idem, sicut nec agens, & patiens. Sed ratio superior se habet ad inferiorem sicut regulans ad regulatum. Ergo non possunt esse una potentia.

5. Præterea. Potentiæ distinguuntur per actus. Sed officium actum nominat, ut Tull. dicit (a) Lib. de Offic. Ergo videtur, cum ratio superior, & inferior per diversa officia geminentur, quod sint diversæ potentia.

Sed contra. Diversitas potentiarum constituit diversitatem rei. Sed in littera dicitur, quod cum de superiori, & inferiori ratione loquimur, de una quodam re dicimus. Ergo videtur quod non sint diversæ potentia.

Præterea. Potentia per diversos habitus non diversificatur. Sed ratio superior dicitur, prout dono sapientiæ perficitur; inferior, prout dono scientiæ, ut in littera dicitur. Ergo videtur quod superior, & inferior ratio non sint diversæ potentia.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod ratio hic accipitur quæ hoc modo se habet ad voluntatem, & liberum arbitrium, sicut se habet apprehensio sensitiva ad sensualitatem: sicut enim dictum est, nullus appetitus movetur in suum objectum, nisi fiat apprehensio alicujus sub ratione boni, vel mali, convenientis, vel nocivi. Hanc autem rationem convenientis, & boni aliter homo percipit, aliter brutum: brutum enim non conferendo, sed quodam naturali instinctu sibi conveniens, vel nocivum cognoscit; homo autem per investigationem quamdam, & collationem hujusmodi rationes considerat: & ideo vis illa per quam in hujusmodi rationum cognitionem venit, consequenter ratio dicitur, quæ investigata est, & deductiva unius in alterum. Quia vero tota ratio potentiarum ex objectis sumitur, quorum speciebus informantur, inde est quod oportet in ratione quemdam gradum constituere secundum ordinem eorum quibus intendit. In rebus autem quas ratio considerat, talis invenitur distinctio, & ordo, ut quædam æterna, & necessaria, à temporalibus discreta, eis proponantur: unde & ratio ex hoc quemdam gradum consequitur quod his, vel aliis intendit. Sed quia ita est in ordine rerum quod superius est æternum inferioris, & causa, inde est quod per æterna in his quæ temporalia sunt diriguntur; sicut id quod uno modo se habet, est mensura ejus quod multiforme est, ut ex X. Metaphysic. text. III. & IV. accipitur. Et secundum hoc patet quod ratio æternis dupliciter inhæret potest: vel considerando ipsa in se, vel considerando ipsa secundum quod sunt regula temporalium per nos disponendorum, & agendorum: & prima consideratio non exit limites speculativæ rationis; secunda autem ad genus practicæ rationis pertinet. Unde patet quod ratio superior par-

(1) Al. cogitativa. (2) Al. & hoc quodammodo, sicut dictum est. (3) Al. deest ut. (4) Al. omittitur etiam. (5) Al. deterioris.